

Tot slot zijn er twee artikelen die wat verder van ‘de Oudnederlandse zaak’ zoals in de voornoemde bijdragen behandeld affiggen. M. Elsackers gaat in op de edities van de *Lex Salica* van de hand van K. Eckhardt en laat zien hoe deze gebruikt kunnen worden voor onderzoek op grond van een verkenning van de items over abortus, geboortebeperving, magie en vergiftiging. N. Voorwinden sluit de bundel af met een bijdrage waarin hij een aantal passages belicht die de *junge Helmbrecht* Brabants laten spreken.

De redactie van de bundel is gevoerd door de redactie van het *Oudnederlands Woordenboek*-in-bewerking, die impliciet met de hele bundel en expliciet in het *Vorwort* laat zien dat zij de kennis van de vakgenoten in dit gebied op prijs stelt en graag gebruik zal maken van aanvullingen en opmerkingen van specialisten bij de te schrijven lemmata.

Karina van Dalen-Oskam

Hofwijck : het gedicht en de buitenplaats van Constantijn Huygens / door Ton van Strien en Kees van der Leer, m.m.v. Ad Leerintveld (eindredactie) en Ben Bregman (beeldredactie). - Zutphen: Walburg Pers, 2002.- 160 p., ill.
ISBN 90-5730-188-1. Prijs: € 14,95

De bekende Renaissance-topiek wil dat een gedicht een grotere kans op onvergankelijkheid maakt dan het object dat het uitbeeldt, of dat nu een levende geliefde is, een bloeiende bloesemtak, of een schilderij. *Verba manent*. Woorden, in geschreven of gedrukte vorm vermenigvuldigd of in de herinnering bewaard, zijn resistenter tegen verval dan al het materiële. Vooral de architectuur moet het afleggen tegen de literatuur. Het oude Rome is bijna tot stof vergaan, zo luidt de redenering, maar van Vergilius, Ovidius en vele andere dichters spreken de verzen ons nog toe met een frisheid die de eeuwen heeft getrotseerd.

Het is in dit verband interessant om een beroemd gedicht en zijn beschreven object naast elkaar in eenzelfde boek behandeld te zien. Dat gebeurt in *Hofwijck: het gedicht en de buitenplaats van Constantijn Huygens*, waarin Ton van Strien het gedicht (1650-1651) in hedendaagse spelling uit geeft en van verklarende context voorziet, en Kees van der Leer de geschiedenis van de buitenplaats documenteert vanaf Huygens' aanschaf van de grond in 1639, via diverse lotswisselingen in verschillende kopershanden, tot en met de ogenschijnlijk stabiele positie van heden, als Huygensmuseum. Weliswaar zijn ruim 350 jaar nog lang niet de goede termijn om voldragen conclusies te trekken over de eeuwigheidswaarde van dichtkunst enerzijds, bouwen en tuinkunst anderzijds, enkele hoofdgedachten komen wel degelijk tevoorschijn.

Ten eerste die van de broosheid van de materie. Het is huis en buitenplaats niet altijd goed vergaan, vooral niet in de negentiende en vroege twintigste eeuw. Dikwijls dreigde winstbejag in de zeer materiële vorm van de slopershamer. En kwam het buiten dan eens in goede handen, zoals die van de politicus Groen van Prinsterer, dan lag de onstuitbare vooruitgang op de loer: de aanleg van de Staatsspoorlijn naar Gouda hapte in 1868 een groot stuk uit de tuin. In 1914 was het huis een krot geworden, nog steeds deftig, maar rijp voor de sloop. Gelukkig werd op het laatste moment een in allerijl opgerichte vereniging de eigenaar, de Vereniging Hofwijck, die huis en tuin tot op heden ‘in veilige handen’ heeft (p. 136). Fascinerend in de hier gepresenteerde geschiedenis zijn de vele kaartjes en foto's, met name die welke de toestand rond 1914 weergeven. Of de restauratieve ingrepen sindsdien allemaal even gelukkig zijn geweest, staat open voor discussie. Men vergelijk bijvoorbeeld de linkerfoto op p. 124 (de pronkzaal versie-1750 met een schoorsteenstuk van Xavery) met dezelfde locatie op p. 150 (de huidige pronkzaal, stijfjes teruggebracht naar wat men zich voorstelde als een interieur van Huygens' tijd), en vraag zich af op welke materiële verliezen aan bouwsubstantie de redding van Hofwijck destijds kwam te staan. (Een van de oprichters van de Vereniging Hofwijck was de editeur van Huygens' gedichten en brieven J.A. Worp, die getuige een fotobijschrift op p. 136 wel heel oud geworden is...)

Ten tweede blijkt het gedicht, zeker in zijn kleedje van moderne spelling, zo vitaal als ooit. Van Strien heeft het in kleine thematische eenheden verdeeld, die kort worden samengevat en becommentarieerd, soms met een ironische ondertoon van de zijde van de editeur. Er is

afdoende woordverklaring. En ook al kan Huygens het pronken met *obscuritas* niet altijd laten, over het algemeen blijkt dit *Hofwijck* zich veel toegankelijker te laten lezen dan in wetenschappelijke tekstitgaven (Eymael, Zwaan) of in een [facsimile van een] zeventiende-eeuwse druk. Herhaaldelijk moest ik de neiging onderdrukken regels over te schrijven om ze nog eens als citaat te gebruiken. Vooral de gesprekken met en van de passanten te water krijgen door het woordbeeld van de huidige spelling iets levendigs en reëls. De topografische informatie in het tweede gedeelte van het boek maakt het daarbij makkelijk en verleidelijk om de fictie van het gedicht te verankeren in de realiteit van de Voorburgse omgeving. Van Striens geresereerde, maar rijke inleiding, die de huidige kennis over het hofdichtgenre weergeeft, maakt overigens duidelijk dat zo'n leeshouding aan Huygens en het gedicht te kort doet. *Hofwijck* maakt deel uit van een klassiek-literaire traditie, en de dichter weet daarmee zo virtuoos te spelen, dat het vooral een tekst is geworden die over hemzelf gaat. 'Dat is vermoedelijk ook een van de redenen waarom het nog steeds gelezen kan worden' (p. 14).

Het oude motief van het overwicht van de dichtkunst op de beeldende kunsten inzake vitaliteit en levenskracht lijkt hier dus bevestigd te worden, in weerwil van de tamelijk florissante staat van het gebouwde *Hofwijck* van dit ogenblik. Ook de beide auteurs, Van Strien en Van der Leer, lijken het zo te voelen. De buitenplaatsgegevens worden hier namelijk gepresenteerd als tweede hoofdstuk, ná het gedicht, als een vorm van toelichting daarbij. De omgekeerde volgorde was niet goed denkbaar geweest.

Arie Jan Gelderblom

Van spiegels en uilen : facetten van het 18de-eeuwse Zuid-Nederlandse literaire leven / Jozef Huyghebaert.- Brussel : Studiecentrum 18de-eeuwse Zuid-Nederlandse letterkunde, 2002.- 131 p.; 25 cm.- (Cahier; no. 22)
Geen ISBN Prijs € 12,50

Jozef Huyghebaert behoort, zoals bekend, tot de kleine groep onderzoekers die zich beijveren het terrein van de zo deerlijk vergeten achttiende-eeuwse Zuid-Nederlandse letterkunde in kaart te brengen. In de reeks Cahiers die in dit kader is opgezet, is dit al het vierde door hem verzorgde deel. Dit keer gaat het niet om een monografie over een specifiek onderwerp of een teksteditie maar om, zoals de titel al aangeeft, een verzameling van losse verkenningen. De meeste daarvan zijn al eerder als artikel verschenen.

Achtereenvolgens komen aan bod: Het gebruik van de 'gothische' drukletter (onder de titel: 'De letter – Het negenblaaike'), het volksboek van Uilenspiegel ('Het boek – Uilenspiegel, Dammes aangenomen zoon. Gecensureerd dan wel'), een populaire anecdotenverzameling ('Het nieuwere boek – De Pastor van Lapscheure'), het thema van de Guldensporenslag in het jongerentoneel ('Het toneel – Een Guldensporenspel op de Groeningekouter'), Livinus Verkruyssen als toneeluitgever ('De uitgever van theaterstukken – Een handelaar in tijd en toneel'), de verklaring van de grillige curve van het aantal jaarlijkse volkstoneelopvoeringen ('De toneelvijand – het keerpunt 1777-78'), de populariteit van het zangspel ('Het zangspel – Jacob Toussaint Neyts en zijn IJverige Brugsche Jonckheijt'), de poppenspeler Bulteel ('Het poppenspel – De toneelman en poppenspeler Gerard Bulteel') en tot slot de op- en neergang van de georganiseerde dichtwedstrijd ('De dichters – de dichtwedstrijd van Rumbeke').

Met deze geschakeerde verzameling demonstreert Huyghebaert hoeveel interessants de literatuur en vooral ook het literaire leven van de achttiende-eeuwse Zuidelijke Nederlanden te bieden hebben, wanneer men bereid is de esthetische waarde niet voorop te stellen. De auteur treedt de lezer daarbij niet tegemoet als de strenge geleerde, maar als een enthousiaste gids. Hij slaat dan ook niet de toon van de wetenschappelijke verhandeling aan, hoe evident zijn kennis van zaken ook is, maar veeleer die van de informele causerie. Dat heeft zijn aantrekkelijke kanten maar maakt tevens dat zijn betoog niet altijd even transparant is. Ook laat hij zich soms verleiden tot disproportionele uitweidingen en herhalingen. Kortom, een wat grondiger bewerking van de artikelen bij de bundeling zou het boek ten goede zijn gekomen.

Deze kritische kanttekening doet geen afbreuk aan de waardering voor Huyghebaerts pio-